

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת כי תצא תשפ"ג

גדלות האדם ושלמות הענווה

תוכן

א' - פוטנציאל גדול / א

ב' - שאיפות גדולות / ג

ג' - ענווה גדולה / ו

מכותיו של אוהב

הגמרא שם דורשת דין מסוים מפסוק בספר זכריה (יג), ומקשרת פסוק זה לנושא המלקות בבית דין: "וְאָמַר אֱלֹהֵינוּ מָה הַמִּכּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין יָדֶיךָ וְאָמַר אֲשֶׁר הִכִּיתִי בֵּית מִצְרָיִם". הבה נמחיש את דברי הפסוק: יום אחד אנחנו הולכים ברחוב, ומרחוק אנחנו רואים יהודי חבול ומוכה. ככל שאנחנו מתקרבים אליו, אנחנו מבחינים בסימנים כחולים המכסים את גופו, וניכר עליו שמישהו הכה בו מכות נמרצות. "מָה הַמִּכּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין יָדֶיךָ (כלומר בגב ובחזה)?" אנחנו שואלים אותו בזעזוע. ומה הוא עונה לנו? "אֲשֶׁר הִכִּיתִי בֵּית מִצְרָיִם" - חבר שלי הכה אותי.

אם לא היה מדובר ביהודי טוב, היינו מבינים את תשובתו. הוא הלך לחתונה של חבר, ויצא משם באמבולנס. מישהו הראה לי היום גזיר עיתון שבו דווח על חתונה של פורטו-ריקנים שהתקיימה כאן בשכונה, שאמבולנסים הוזעקו אליה והיו צריכים להוביל עוד ועוד אנשים לבית החולים. מסתבר שבני הדודים שנפגשו סוף סוף לאחר תקופה ארוכה שלא ראו אחד את השני, שתו קצת, וסכסוכים משפחתיים עתיקי יומין החלו לצוף אל פני השטח, והם יישבו אותם בעזרת סכינים, אותם הם נושאים עמם לכל מקום. דברים כאלו מתרחשים בחתונות של גויים, הרבה יותר ממה שאתם חושבים.

אז אם הבחור הזה אותו פגשנו ברחוב הגיע זה עתה מחתונה כזו, היינו מבינים את תשובתו, שהמכות ניתנו לו בבית חבריו. אבל הפסוק הזה אינו מדבר על כך. מדובר כאן ביהודי שומר תורה ומצוות שלעולם לא היה דורך במקום כזה, ובכל זאת, כאשר אנו שואלים אותו לפרש מכותיו, הוא מספר לנו שהוא הוכה על ידי אוהביו.

מי הם אותם אוהבים? מדובר בבית הדין שגזר עליו את המכות הללו. היהודי הזה נתפס כשהוא מגלח את זקנו

א' - פוטנציאל גדול

יום עצוב

בפרשת השבוע אנו לומדים על דיני מלקות. יהודי שחטא ונמצא אשם בבית דין, נענש על חטאו באמצעות מכות: "וְהִפִּילוּ הַשִּׁפְטִים וְהִכְהוּ לְפָנָיו... אַךְ בְּעֵינֵי יָכֹנוּ" (דברים כה, ב-ג). ל"ט מלקות - זהו העונש אותו קוצבת התורה עבור עבירות מסוימות.

בענין זה מוצאים אנו בחז"ל נושא מעניין. חז"ל דנים לא רק בפרטי הדינים של כיצד ובאיזה אופן לקיים את דין המלקות, אלא גם בשאלה אילו מחשבות אמורים לחשוב אותם אלו המשתתפים בתהליך זה. כאשר השליח בית דין מפליא את מכותיו באותו חוטא, מה עליו לחשוב? ומה אמור האדם הסופג את המלקות לחשוב באותה שעה?

והנה זה ברור שאף אחד אינו שמח על מה שקורה כאן. אף אחד אינו שש להכות יהודי, גם כאשר ההלכה קובעת שבנסיבות אלו יש להכותו. בעוד השליח בין דין נושא את ידו ומכה מכות נמרצות בגבו של יהודי כשר - כן, מדובר ביהודי כשר, שעבר רק על עבירה זו - אין ספק כי ליבם של כל הנוכחים כואב מאוד. בית הדין מיצר על כך שהיה עליו לפסוק עונש מלקות על היהודי הזה, וגם השליח שנאלץ לבצע את המשימה הבלתי נעימה, אינו שש כלל וכלל לעשות זאת. והלוקה בעצמו, בשעה שהמכות ניתכות על גבו בזו אחר זו, הוא האחרון שיהיה שמח. זהו יום עצוב עבור כולם - אין ספק בכך. ובכל זאת, מסתבר שיש לנו אי הבנה. הגמרא במסכת מכות (כב, ב), שאותה נלמד כעת, שופכת אור חדש על הפרשה כולה, ומבהירה לנו שלא התחלנו להבין את מה שבאמת מתרחש כאן.

עד מאוד; ובכל זאת, מאורע זה לא זכה לאותה הקדמה מיוחדת לה זכתה בריאת האדם.

כנ"ל לגבי שאר הנבראים. השמש, הירח, הכוכבים, האוקיינוסים, החיות, העופות, העצים. בריאתו של כל אחד מהם היה מאורע אדיר מאין כמותו, אך בריאתם מתוארת בתורה ללא כל הקדמה.

ואז הגיע אותו פסוק עצום ונורא: "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוֹתֵנוּ" - הנה, כעת עומד להיווצר האדם, ועבורו יש להקדים הקדמה מיוחדת במינה, כיאה לנזר הבריאה, עיקרה של בריאת העולם.

גדלות האדם

וכאן מגיעים אנו לאחד היסודות החשובים ביותר בתורה הקדושה: גדלות האדם. גדולתו האדירה והאינסופית של האדם. האדם אינו רק גדול וחשוב יותר מכל דבר אחר בבריאה, אלא שהוא גדול וחשוב יותר מכל הבריאה כולה גם יחד. אדם אחד ויחיד חשוב יותר מכדור הארץ כולו, מהשמש והירח, מטריליוני הכוכבים הקיימים ביקום. האדם מכריע את כף המאזנים כנגד כולם.

עלינו לתת להכרה הזו לחלחל אל תודעתנו, כי זוהי הקדמה נחוצה ביותר להבנת תורתנו הקדושה. ללא ההכרה הבסיסית הזו, אי אפשר להבין דבר מהתורה.

אתן לכם דוגמא אחת לצורך המחשת הענין. התורה מצוה אותנו לקבוע מזוזה בכל פתח. הבה נשאל לרגע, מה יקרה אם מאן דהו כתב מזוזה יפה ומהודרת, שכל פרטיה נעשו בצורה מושלמת, חוץ מפרט אחד קטן: חסרה שם אות אחת ויחידה, או אפילו חצי אות - הוא שכח לכתוב את רגלה של האות ה', והיא נראית כמו ד'. כל ילד יודע מה דינה של מזוזה זו: היא פסולה לחלוטין.

לכאורה ישאל השואל: מה הבעיה? הלא רוב רובם של האותיות נכתבו כדת וכדין. אפילו האות הזו נכתבה ברובה, כך שלכאורה יש מקום לטעון שהמזוזה תהיה כשרה מדין "רובו ככולו". כיצד ניתן לפסול מזוזה רק בגלל פרט קטן שכזה? בסדר, אולי זו אינה מזוזה מושלמת, אך מדוע היא פסולה?

אך הדין הוא שזו אינה מזוזה כלל וכלל! פגם קטנטן שכזה הופך את המזוזה לחסרת משמעות, והרי זה כאילו אין כלל מזוזה בפתחו. ואכן, עלינו להבין, מדוע מדקדקת התורה כל כך על דברים "פעוטים" מעין אלו? איזו חשיבות יש להם?

דיבורים קטנים

ולא רק במעשים כמו כתיבת אותיות, אלא גם כשמדובר בדיבור, מוצאים אנו שהתורה מייחסת חשיבות רבה למילים ספורות שנאמרות על ידי יהודי. יהודי שמחזיק

בתער, או כל עבירה אחרת שחייבים עליה מלקות, והם הלכו אותו, ולא סתם מלקות אלא "בכל כוחו" של השליח בית דין (שם בגמרא).

וכעת האיש הזה פוסע ברחוב, חבול ומוכה, וכאשר שואלים אותו "מָה הַמְּכֹת הָאֵלֶּה?" הוא מסביר כי "הַפִּיִּי בֵּית מְאֵהָבִי" - חבריי הטובים הם אלה שהיכוני. והוא אומר את הדברים בכנות! "מכות אלו ניתנו לי בביתם של אוהבי. השליח בית דין, כמו גם הדיינים שפסקו את עונשי - כולם חברים טובים שלי. כך גם העדים שהעידו נגדי בבית דין. כולם יחד אוהבים אותי ורוצים בטובתי".

תרופות של שמחה

עלינו ללמוד היטב את הדברים, כי מסתבר שלא יהיה זה כל כך קל למצוא אדם שישמח כאשר בית דין מכים אותו. גם אם מדובר בצדיק גדול, שסומך לגמרי על בית הדין ואינו מפקפק בהחלטתם, מן הסתם תגובתו תהיה: "עונש זה מגיע לי. זו אשמתי. עשיתי טעות וכעת אני משלם עליה". אבל לומר שהמכות באו לו ב"בית מאהביו" - מי יכול לומר מילים כאלה?

אולם חכמינו ז"ל מלמדים אותנו שאכן, אלו הם חברי הטובים. המכות הללו הם הטובה הגדולה ביותר עבורו! לצד הכאב הגדול הכרוך בענין זה, והצער הנורא על כך שנאלצנו להגיע למצב בו אנו מלקים יהודי שעבר עבירה, ישנה גם בחינה של שמחה, שכן יהודי זה הסופג את שלושים ותשע המלקות, מקבל תועלת גדולה מכך.

"כָּל אֲרֻחוֹת ה' חֶסֶד וְאֱמֶת" (תהילים כה, י), "צַדִּיק ה' בְּכָל דַּרְכָּיו וְחֶסֶד בְּכָל מַעֲשָׂיו" (שם קמה יז) - כל דרכיו ומעשיו של הקב"ה הם חסד, ובכלל זה גם העונשים שקובעת התורה עבור החוטאים. גם הם בכלל "חסד ואמת". העונשים הם הגלולה אותה רושם השי"ת, הרופא הגדול, עבור בניו אוהביו, והיא תביא להם רק תועלת.

אך אל לנו להסתפק בשמיעה שטחית של הדברים. הבה נבחן ונבין אותם בצורה קצת יותר מדוקדקת.

נזר הבריאה

בבריאת האדם מוצאים אנו "הקדמה" של הקב"ה, כמותה איננו מוצאים באף אחד משאר חלקי הבריאה: "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוֹתֵנוּ" (בראשית א, כו). היתה כאן "הכרזה" מיוחדת, שמשמעותה היא שכעת עומד להיברא החלק החשוב ביותר בבריאה.

כאמור, אף אחד משאר הנבראים לא זכה להכרזה מעין זו, על אף גדולתה הבלתי נתפסת של בריאתם. "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" - היה כאן דבר מבהיל על הרעיון, פעולה שאין לה אח ורע בכל תולדות ימי עולם - בריאת העולם יש מאין! תחילתה של התהוות המציאות, ראשית ה"יש". אין ספק שהיה זה מאורע אדיר, גדול ונורא

ב' - שאיפות גדולות

הסכנה שבגדלות האדם

היסוד הגדול הזה של גדלות האדם, גורר בעקבותיו יסוד נוסף, שגם הוא בעל חשיבות עליונה, והוא: מכיון שהאדם הוא אכן גדול כל כך, ודוקא משום שיש בו פוטנציאל אדיר מאין כמותו, האדם הופך ליצור השחצן והיהיר ביותר מבין כל יצורי תבל. האדם הוא הבעל גאוה הגדול ביותר.

דוקא בגלל גדולתו הנשגבה, כל כך קל לו ליפול לתוך בור הגאוה. כל בן אדם באשר הוא, נתון בסכנה גדולה, ועלול ליפול ברשת הגאוה, להתגאות ולהתנשא באופן כזה שהופך אותו לסכנה לסובבים אותו, ובוודאי שלעצמו.

הגאוה היא מכשול גדול ביותר. מבין כל המידות הרעות הקיימות באדם, חטא הגאוה הוא המסוכן ביותר מביניהם. כך כתוב בספרים הקדושים: "הגאוה - אם כל חטאת". עלינו להבין, מה הפירוש "אם כל חטאת"? הלא אנו יודעים שיש עוונות גדולים יותר! אלא הביאור הוא שהגאוה היא המקור והבסיס של כל החטאים. זהו "אם כל חטאת". מי שיבחן את כל אופני הרשעה שהאדם מסוגל ל"ע להגיע אליהם, יגיע למסקנה שכולם נובעים מתחושת הגאוה שמרגיש האדם. הוא חושב שמגיע לו הכל! הוא תמיד צודק! הוא מסוגל להכל! הוא אף פעם אינו טועה! הוא חשוב! האדם אוחז את עצמו ל"גברא רבה" גדול ביותר.

והוא צודק. בתוך נשמתו קיימת גדולה אינסופית, פוטנציאל אדיר ונשגב. גדולה זו היא עוצמתית כל כך, עד שהיא עלולה להטעות את האדם ולהובילו לאבדון.

צמיחתו של רעיון מטורף

ניתן רק דוגמא אחת לדבר הזה. כולם יודעים שבגרמניה היה אדם מטורף שהכניס לראשו רעיון להשמיד מיליוני בני אדם. לנו הדבר נראה כטירוף מוחלט. כיצד יתכן שדבר כזה יעלה על בדל המחשבה? לרצוח מיליונים? גם אם הוא כועס על מישהו ושונא אותו, אבל לחשוב שתאוותו לא תסופק עד שמיליונים יושמדו?! צריך להיות "משיגינער" של ממש כדי לחשוב כך!

אך האמת היא שזהו סימן לגדולתו של המין האנושי. דוקא בגלל גדלותו העצומה של האדם - רעיונותיו, יכולותיו ושאיופותיו גדולים ועצומים בהתאם. האדם בגדלותו מדמיין ומתכנן דברים גדולים ואינסופיים, כפי ערך גדולתו, ואשר על כן, גם אכזריותו עלולה להגיע לקנה מידה בלתי נתפס. גדולתו וגאוותו של האדם, הן אלו שיצרו את הצורך ימ"ש.

בביתו חמץ בפסח, עובר על עוון גדול של "בל יראה ובל ימצא", אבל אם הוא זכר לומר מילים ספורות לפני פסח: "כל חמירא וחמיעא וכו'", וביטל את חמצו, אין עליו שום איסור דאורייתא. כיצד יתכן שמספר מילים יצילו אותו מעבירה כה חמורה?

דוגמא נוספת: יהודי אומר לאשה, "הרי את מקודשת לי" ונותן לה חפץ קטן ששווה פרוטה, הרי היא אשתו לכל דבר, ומעתה היא אסורה לכל העולם כולו. אם היא תזנה תחת בעלה, היא חייבת מיתה. היא נחשבת לאשת איש גמורה בעקבות מילים ספורות שנאמרו לה, למרות שהיא עדיין לא חיה עם בעלה. המילים הללו "הרי את מקודשת לי" הם ענין של חיים ומוות!

אנו רואים את הדבר הזה שוב ושוב, והוא נשזר בכל התורה כולה, שכל פעולה של יהודי, ולו הקטנה ביותר, הינה בעלת משמעות רחבה וחשיבות עליונה. ככל שהאדם לומד יותר ויותר את התורה הקדושה, הוא מבין עד כמה גדולה היא האחריות שלנו על כל פעולה ופעולה שלנו, ולו הקטנה ביותר.

הנחתם בטבעת המלך

היסוד המונח כאן הוא, שבכל מה שנוגע לאדם, המושג "קטן" אינו קיים. כאשר מלך חותם על מסמך, חתימתו זו משפיעה על חייהם של מיליונים, ואף אחד לא יטען, "נו, מה כבר קרה? הוא בסך שרבת את שמו על איזה פיסת נייר! מדוע עושים מזה עסק?" כי כל אחד מבין שחתימת המלך היא עסק רציני ביותר. כשמדובר באדם גדול, גם מעשיו הקטנים ביותר הופכים לגדולים.

התורה מטילה עלינו אחריות בהתאם לגדולתנו. מכיון שטמונה באדם גדולה אינסופית, מעשיו גם הם בעלי משמעות אינסופית, ולכן התורה שמה דגש חזק כל כך על הפעולות הקטנות שהאדם עושה. לעולם לא נוכל להבין את משמעותן של פעולות אלו אם לא נבין את גדולתו של האדם ואת עוצמת אישיותו.

למען האמת, זהו נושא רחב מאוד שצריך להאריך בו, וכעת אין לנו את הזמן לעשות זאת כראוי, אך עלינו לדעת שנושא זה ששמו "גדלות האדם" הוא אחד מיסודות התורה. בתוך כל אדם קיימת גדולה אינסופית. יש בו פוטנציאל אינסופי, וביכולתו לעשות מעצמו כמעט כל מה שירצה, כי הבורא יתברך הטמין בו את הכלים הדרושים לכך. האדם נישא גבוה גבוה מעל כולם!

התרופה החזקה ביותר

אם תרצו להבין את הענין הזה טוב יותר, הטו אוזניכם והקשיבו לשיעור קצר בדקדוק. הבנין של המילה "מכה" הוא "הפעיל", והשורש של מילה זו הוא "נכה" - לנכות, שפירושו להחסיר. נמצא ש"להכות" היינו "להחסיר" - המכה מחסרת משהו מהאדם; זה כמו רופא מנתח שמוציא גידול ממאיר מהחולה. אמנם זהו תהליך כואב, אבל הוא מציל את חיי הפציינט. כאשר בית דין מכה את החוטא, הוא מחסר ומוריד ממנו את גאוותו. הם מכים אותו כדי להפוך אותו לאדם עניו.

אמנם יש שיתמהו - האם לשם כך יש צורך להכות אותו פעמים רבות כל כך? ובעצם, מדוע להכותו כלל? אפשר לדבר אתו דברים קשים ונוקבים. "כיצד אתה מעז לעבור על דיני התורה?! וכי סבור אתה שמותר לך לעשות ככל העולה על רוחך! בוש והיכלם לך!" לכאורה די במילים כגון אלו כדי להכניע את לב האדם ולהחזיר אותו לממדיו המקוריים.

אך לא, זה לא מספיק. מילים, קשות ככל שיהיו, לא יעשו את העבודה, משום שעלינו להבין עם מי יש לנו עסק כאן. אנחנו מדברים עם מישהו גדול ביותר! עם בן אדם! גדולתו העצומה לא תאפשר לו להכניע את עצמו מכח מילים בעלמא; מחלתו הקשה דורשת טיפול חזק יותר. כמובן שמילים הם דבר חשוב, אך האיש הזה זקוק לתרופה החזקה ביותר, על מנת שהמילים שידברו עמו יעשו עליו רושם.

גניזת הגאווה

יסוד זה יאפשר לנו להבין תופעה שכיחה הקיימת בעולם, וזהו הנושא של חולי.

בגמרא (פסחים נו, א) מובא שאחד משלושת הדברים שעשה חזקיהו המלך שחכמים הודו לו על כך היו "גנז ספר הרפואות". מדוע לגנוז ספר רפואות? מה רע בזה?

יש שתי דרכים בראשונים להסביר את הענין. הרמב"ם כותב שספר הרפואות המדובר היה ספר של רפואות באמצעות כישוף, וחזקיהו גנז את הספר כדי שאנשים לא ינהו אחריו ולא ירפאו על ידי כישוף.

אולם כמה וכמה ראשונים, ובראשם רש"י, מבארים שלא היה מדובר ברפואות באמצעות כישוף אלא ברפואות טבעיות לחלוטין, ובכל זאת החליט חזקיהו לגנוזו. מדוע? איזו סיבה יכולה להיות מספיק טובה כדי לגנוז ספר המספק אמצעים יעילים לרפא מחלות?

שימו לב כעת למילים שכותב רש"י: "לפי שלא היה ליבם נכנע על חוליים אלא מתרפאין מיד". הוי אומר, מטרתן של המחלות שבאות על האדם היא להכניע את ליבו, וספר הרפואות גרם לך שהמחלה לא תמלא את

אולם הצורך אינו מעניין אותנו כעת. מה שמדאיג אותנו זו הגאווה שלנו, כי אנחנו ניצבים בפני מכשול דומה. יש יהודים שבביתם פנימה מתנהגים כמו רודן אכזרי, ואפילו בישיבות ובכוללים קיימות תופעות כאלו. יש גם אנשים שהם רודנים במקום עבודתם.

המוכר הגאוותן

לפני שנים רבות נכנסתי לחנות על מנת לקנות צעצועים עבור ילדי. מדובר היה בחנות גדולה מאוד, ובעל החנות, שהיה יהודי צעיר ויהיר, ישב לו שם על כסא מלכותו, שעמד בסמוך לקופה, וזלל בהנאה חפיסת שוקולד. האיש נהג לשבת שם כל היום ולהאזין לצליל הנעים של הקופה הרושמת המתנגן באוזניו; הוא ישב ברומו של עולם!

באותם ימים, סוליות הנעליים שלי היו בלויות מאוד, שכן הייתי מאוד עני. ברגע שנכנסתי לחנות, האיש פנה לקופאית, ואמר בבת צחוק: "הביטי בסוליות הללו!" וצחקק לעצמו.

מנין מגיעה גישה כזו? היא מגיעה מהרבה דברים, אך מה שעומד בבסיס הוא גדולת האדם. האיש הזה הוא באמת גדול, וגדולה זו היא המכשול הגדול שלו. ולמען האמת, בכל אחד ואחד מאיתנו קיימת גישה זו, במידה מסוימת. כולנו נגועים במידה מסוימת של גאווה, הנובעת מעובדת היותנו גדולים כל כך.

הנוגדן לגאווה

הבחנה זו נותנת בידינו מפתח להבנת דברים רבים שהתרחשו במהלך ההיסטוריה, כמו גם מאורעות שקורים בחיינו; אך הבה נתחיל בנושא בו פתחנו. הנה לנו יהודי שעבר על לאו מסוים, וכעת הוא עומד כפוף וסופג שלושים ותשע מלקות. מה תכליתן של מלקות אלו?

התכלית היא לנטרל את גאוותו! המלקות אמורות להכניע אותו. הקב"ה אינו מכלה בו את זעמו, אלא מסייע בידו להילחם ביהירותו. זוהי תרופה שניתנת לו על מנת שזו תהווה "נוגדן" למידת הגאווה, לבייש אותו ולהשיב אותו אל ה' יתברך ואל תפקידו עלי אדמות.

כך מגדירה התורה הקדושה את המלקות: "וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ" - הלוקה צריך להתבייש. מדוע התורה מתארת את הבושה שבמלקות? לכאורה היה מתאים יותר להתייחס לכאב ולסבל הגופני. האם נכון הדבר לתאר שלושים ותשע מלקות הניתנות על ידי שליח בית דין המכה בכל כוחו כ"בושה"? התשובה היא שאכן, הכאב הגופני הוא רב, אולם החלק המשמעותי ביותר הוא דוקא רגש הבושה המציף את הלוקה. המלקות מקטינות אותו ומחזירות אותו לממדיו המקוריים, ומסלקות ממנו את הגאווה שהתפשטה בליבו.

מחלה, צינור, או כל סוג אחר של יסורים, כדי להציל אותנו ממכשול הגאווה ולהכניע מעט את ליבנו.

עזרה ראשונה מובנית

זו הסיבה שבלשון התנ"ך, החולה נקרא "דל". "אֲשָׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל" (תהילים מא, ב) - פירוש, אשרי מי שמתעניין בצרכי החולה. התרגום המילולי של המילה "דל" הוא "נמוך", ולכן החולה נקרא "דל", כי המחלה גורמת לאדם לשכב ולהיות נמוך, עד שלפעמים הוא אינו מסוגל כלל לקום על רגליו.

ישנן שתי סיבות מדוע אנשים שוכבים כאשר הם חולים. סיבה אחת היא שהקב"ה רוצה שהאדם יחלים ממחלתו, וכשהוא שוכב, יש פחות לחץ על הלב, כי במקום שתהליך שאיבת הדם והזרמתו ייעשה במאונך, הוא נעשה במאוזן, וזה גורם לפחות לחץ על הלב. כל האיברים יכולים לנוח, וכך האדם מחלים מהר יותר.

זו גם הסיבה לתופעה של התעלפות. ההתעלפות היא ישועה לאדם. זוהי עזרה ראשונה מיידית עבורו. אדם שמתעלף ל"ע", פעילותו הפנימית של הגוף נעצרת, וכך יש לגוף הזדמנות לתקן ולרפא את עצמו.

אולם ישנה סיבה נוספת לכך שאנשים שוכבים כשהם חולים, וכן לתופעת ההתעלפות. הקב"ה רוצה להראות לך שאתה לא גיבור גדול כל כך כפי שחשבת. כאשר אדם שוכב במיטה עם כאב ראש וכאב בטן, מתעטש ומשתעל, הוא כבר לא מתגאה. זה פשוט לא אפשרי.

שלמות על ידי התעלפות

פעם התעלפתי ברחוב. מעולם לא חלמתי שדבר כזה עלול לקרות לי. מפעם לפעם הייתי רואה אנשים מתעלפים ברחוב, הייתי רואה כיצד האמבולנסים מגיעים, אך שדבר כזה יתרחש לי? אני הלא גיבור גדול. אבל זה קרה. התעלפתי והזמינו אמבולנס והניחו אותי על אלונקה.

"קחו אותי הביתה", אמרתי לצוות האמבולנס. "אני רוצה לצאת מכאן. אני לא אמור להיות כאן".

"אדוני, עליך להגיע לבית החולים", אמרו לי בפסקנות. ניסיתי לקום וללכת הביתה, אבל הם לא הניחו לי. "אדוני, לא לזוז!" למדתי את הלקח. הבנתי שאני לא כזה גיבור כפי שחשבתי. מה אתה חושב לעצמך, מילר? שרק אנשים אחרים מתעלפים? באותו יום למדתי לימוד חשוב. כאשר אדם נחלה, הוא נכנע, וזה הופך אותו לגדול באמת,

ייעודה, כי במקום להיכנע, הם היו שולפים את התרופה המתאימה ומתפטרים מהמחלה חיש מהר.

יסוד זה, שמטרת המחלה היא להכניע את ליבו של החולה אינו חידוש של רש"י בלבד, אלא זהו דבר מוסכם לכולי עלמא. רבי סעדיה גאון גם כן כותב כך בספר "אמונות ודעות", שמטרת החולי היא להכניע את לב האדם, ולהעניק לו את המתנה הנפלאה ששמה "ענווה". הסבל ממעיט את יהירותו של האדם, ומהווה נוגדן מוצלח לנגע הגאווה וההתנשאות.

לנוכח גדולתו האדירה של האדם, מבינים אנו את הצורך בכך. האדם עם גדולתו וחשיבותו חשוף ופגיע לפיתויים של העולם הזה, שעלולים לגרום לו לשכוח מאנשים אחרים, ואפילו לשכוח מהשי"ת - דוקא משום שהוא גדול כל כך. ולכן הקב"ה ראה צורך לתת לו תזכורות תמידיות, מפעם לפעם, שיזכירו לו את מקומו ומציאותו. הוא שולח לו סטירה כאן ומכה שם ובכך מרמז לו: "תפסיק להתנשא ולהתגאות. אני גדול הרבה יותר ממך".

שיעור בענווה על שולחן הניתוחים

שוכב לו אדם על שולחן הניתוחים, ורואה כיצד הרופא מוציא ארגז כלים המלא בכל מיני סכינים ומספריים, ויודע שתכף ומיד ירדימו אותו ויתחילו לחתוך ולגזור אותו, וזה גורם לו לחשוב: "כשאצא מכאן, אני הולך להפוך לאדם טוב יותר. אנהג בצורה יפה ועדינה יותר כלפי רעייתי. אהיה שכן נעים יותר. אהיה פחות עקשן ויותר גמיש. אתחיל לשמוע בקולו של רב בית הכנסת. הכל ייראה אצלי אחרת".

אך המחלה אינה מיועדת רק להכניע את האדם כלפי חבריו. זה גם כן דבר גדול ביותר, אך הענווה החשובה ביותר היא להיכנע לבורא יתברך. מטרתו האמיתית של הניתוח הזה היא לגרום לאדם לחשוב: "אם יזכה אותי ה' ואצא מכאן בחיים, אהיה כנוע יותר כלפיו ואשמע בקולו".

זוהי תכליתן של המחלות כולן. גם הצינור נועד כדי להכניע את אדם. האדם משתעל ומתעטש, כואב לו הגרון ל"ע - כל זה נועד כדי להכניע אותו ולגרום שלא יהיה גאוותן. כאשר האדם עולה מעט מדי גבוה, הקב"ה שולח לו משהו שינמיך אותו במקצת, וזוהי תרופה יעילה ביותר. כל מחלה וכל כאב נשלחים אל האדם כדי להכניע את ליבו. כך מלמדים אותנו חכמינו שוב ושוב. זהו אחד החסדים הגדולים שעושה עמנו הקב"ה - הוא שולח לנו

מערכת תורת אביגדור זקוקים לעזרתכם.

לפרטים נא ליצור קשר

ey@torasavigdor.org | 076-599-4020

התשובה היא, שהאדם הזה עובר תהליך של תיקון. היסורים מתקנים אותו והופכים אותו לאדם טוב יותר. גם אם הוא אינו אוחז במדרגה של התבוננות בדרכי ה', ובנסיון להבין מהי ה"מידה כנגד מידה" שמתבטאת במחלה זו. גם אם הוא אינו שואל את עצמו: "מה זאת עשה אלקים לנו?" - על איזו עבירה מענישים אותי כעת? 'נְחַפְּשֵׁה דַרְכֵינוּ וְנַחֲקֶה' - עלי לערוך חשבון נפש ולשוב בתשובה על חטאי! - אמנם כך מוטל עליו לעשות, אך גם אם הוא לא עושה את זה, עדיין הוא עובר תהליך של תיקון.

המיליונר הקטן

הוא עובר את התיקון הגדול ביותר - הלא הוא התיקון של הכנעה וענווה. אי אפשר להיות בעלי גאווה כשחולים. אדם חולה הוא אדם עניו. גם מיליונר יהיר ושחצן, כשהוא חולה - הוא עניו. וזהו הישג עצום ביותר, כי אדם עניו הוא אדם שקרוב יותר לה'.

אמנם לא מדובר כאן באדם שבחר בדרך הענווה; שכלו לא הדריך אותו לבחור בדרך זו של שלמות הנפש. זהו אינו אדם שחושב: "הרי אני עומד לפני ה', בנוכחותו של הקב"ה, ואם כן בוודאי עלי להיות עניו". לא זה המדובר כאן. האיש הזה הופך לעניו רק מתוך ההכרח. הוא קיבל מכה חזקה שלא הותירה לו ברירה אלא להרגיש כנוע. אך הענווה היא שלמות כה גדולה, עד שגם מי שהגיע אליה מתוך אילוץ, גם הוא אהוב בעיני ה'; הוא אהוב כל כך עד שהשכינה שורה למעלה מראשו.

אך אל דאגה, אין צורך להמתין שמצב כזה יתרגש עליכם ח"ו. אפשר ללמוד את הלקח הזה גם ללא יסורים, ולמען האמת - זו הדרך הטובה ביותר ללמוד זאת. בפעם הבאה שאתם רואים אמבולנס דוהר בכביש, אל תחשבו שזה לא נוגע אליכם. יש שם ברכב בן אדם ששוכב על אלונקה, וברגעים אלו הוא לומד שיעור חשוב בענווה. מדוע שאתה תהיה שונה ממנו? האם אתה יותר טוב ממנו? מן הסתם לא. אם תעצור למשך שלושים שניות ותחשוב מחשבות של כניעה וענווה, דע לך שעשית דבר גדול ביותר! הבאת את עצמך לידי ענווה, וזוהי הצלחה גדולה מאין כמותה!

מינונים קטנים של ענווה

לאחר שהכרנו בגודל ערכה של עבודה זו, והבנו כמה גדולה היא השלמות שהענווה מביאה לאדם, מוטל עלינו מעתה לתת את דעתנו לדברים הקטנים, לצרות הקטנות והמכות הקלות הבאות עלינו, ולעשות בהם שימוש על מנת להכניע את עצמנו. שהרי אין אדם שהכל הולך אצלו בצורה חלקה. אין! זה בלתי אפשרי! לכל אדם מתרחשים

כי כעת הקב"ה נמצא במחשבותיו. הוא נכנע, והכנעה זו מביאה אותו להכיר בא-ל הגדול הגיבור והנורא.

ג' - ענווה גדולה

סיוע מיוחד

כעת נוכל להבין טוב יותר את דברי הגמרא בשבת (יב, ב) האומרת "ששכינה למעלה מראשותיו של חולה". השכינה נמצאת שם, על יד החולה! כמובן שלא מדובר באותה מדרגה של השראת השכינה כמו שהיה בבית המקדש, או השכינה שראו עם ישראל במדבר, אבל יש מדרגה מסוימת של שכינה שם, בחדרו של החולה.

מיהו אותו חולה שהשכינה שורה אצלו? מסתבר אמנם שהוא צריך להיות לכל הפחות יהודי שמאמין בעיקרי האמונה. איני מאמין שהשכינה תשרה למעלה מראשותיו של רשע, של כופר, אך כל יהודי כשר, גם אם הוא אינו "בעל מדרגה", זוכה להשראת השכינה למעלה מראשו.

הגמרא מביאה פסוק בתהילים (מא, ד), כמקור לדבר זה: 'ה' יִסְעָדְנוּ עַל-עַרְשׂ דָּוִד'. לא רק ששליחיו של הקב"ה, הלא הם כוחות הטבע, מרפאים אותו. כמובן שיש כוחות שברא ה' בבריאה, שמטרתם לרפא בני אדם. חום הוא אחד מהשליחים של הקב"ה. החום מרפא. הוא שורף את החיידקים ומשמיד אותם. ישנם תהליכי ריפוי נוספים שהטביע השי"ת בגוף האדם, אולם מלבד שליחים נאמנים אלו, יש סיוע מיוחד מאת הבורא, הניתן לחולה. "ה' יִסְעָדְנוּ עַל-עַרְשׂ דָּוִד" - השכינה נמצאת שם ומסייעת לו.

תיקון אוטומטי

השראת השכינה הזו אף מולידה דינים, הלכה למעשה. כידוע, מצוה גדולה היא לבקר את החולה, ולראות כיצד ניתן לעזור לו. יש כל מיני דרכים לעזור לו - לעודד את רוחו, לדאוג לצרכיו הגשמיים, לוודא שיש לו את כל מה שהוא צריך. אם הוא מאושפז בבית החולים, אפשר להביא לו מזון כשר.

אך ישנה הלכה מיוחדת במינה. הגמרא אומרת שאסור לשבת במקום גבוה יותר מהחולה. אם קרה מקרה והחולה שוכב על הרצפה, על גבי מזון או אלונקה, אסור לשבת על כסא לידו, אלא מי שמעוניין לשבת צריך לשבת על הרצפה. ומדוע? מפני שהשכינה שורה למעלה מראשו. איך אפשר לשבת גבוה יותר מהשכינה?

אם נתבונן בדברים, נראה שיש כאן דבר יוצא דופן בהחלט. עלינו להבין, במה זכה יהודי זה שהשכינה תשרה אצלו? מה הוא כבר עשה? מה השתנה כעת?

זוהי שלמות שאותה הוא אינו יכול להשיג מחוץ לבית. כאשר מפעם לפעם משהו דואג להחזיר אותך לגודל האמיתי שלך - דע לך שזוהי שלמות גדולה ביותר.

מסעותיו של אלקנה

אך מה יעשה אדם שזכה לאשת חיל של ממש, מלאך מן השמים שלעולם אינה מבקרת את מעשיו. מלבד זאת, הוא אף פעם אינו נהיה חולה והכל הולך אצלו בדיוק כפי שתכנן. אף פעם לא קורים אצלו דברים שבכוחם להכניע את לבבו. כמובן שהתיאור הנ"ל הוא בלתי מציאותי בעליל, אך הבה נניח לרגע שיש אדם כזה. מה עליו לעשות? כיצד הוא יוכל להכניע ולכופף את עצמו בפני בוראו? אל דאגה, גם עבורו יש עצה. הסכיתו ושמעו לעצה זו, שכן כל אחד יכול להשתמש בה ולהפיק ממנה תועלת מרבית.

כולנו שמענו ולמדנו על אלקנה, אביו של שמואל הנביא. בנביא מסופר שאלקנה נהג לעלות למשכן בשילה שלוש פעמים בשנה, ובפסוק כתוב בפירוש מה היתה מטרתן של נסיעותיו. מדוע עלה לשילה? כדי להקריב קרבנות? כמובן שגם את זה הוא עשה. בוודאי שמוטל על כל מי שמגיע למשכן ה', להקריב קרבנות. הוא גם היה צריך לשוחח עם עלי ובניו. כולנו יודעים כמה חשוב להיוועץ בגדולי התורה, ואם כן בוודאי שאלקנה עלה שלוש פעמים בשנה למרכז התורה באותם הימים, על מנת לשוחח עם גדולי התורה ולשאל את עצתם.

אך הנביא כותב שאחת המטרות הראשיות שלשמן עלה לשילה היתה "לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַה'". השומעים אתם? עד כדי כך גדול הוא ענין ההשתחויה, עד שאלקנה נסע לשם כך לשילה שלוש פעמים בשנה.

מהי "השתחויה"? השתחויה היא מלשון "שח" - שפל ונמוך, ואם כן "להשתחוות לה'" היינו להשפיל את עצמך בפני ה'. עיסוק זה - שהאדם משפיל ומכניע את עצמו בפני אלקיו, הצדיק את הנסיעה לשילה שלוש פעמים בשנה. היה שווה לאלקנה לנסוע דרך ארוכה, על מנת להרגיש כנוע בפני ה'.

לנצל את התפילה

"נו באמת", יש מי שיחשוב לעצמו. "בשביל זה לא צריך להשתחוות. אני כבר יודע שה' גדול יותר ממני. איני זקוק לפעולות חיצוניות". אך מי שאומר כך, מטעה את עצמו. כל אחד ואחד מאיתנו נתון לפיתוי הגדול של מחשבת "אֲנִי וְאֶפְסִי עוֹד", ומי שלא יעבוד על עצמו כדי להגיע להכרה שיש מי שגדול יותר ממנו, עתיד להישאר בעל גאווה גדול ביותר.

למעשה, ענין זה הוא חלק עיקרי ביותר מעבודת התפילה, אך רבים מתעלמים ממנו. אדם נעמד לתפילת שמונה עשרה, והוא יודע שעליו לכרוע בתחילת ברכת

מקרים שגורמים לו אכזבה, צער או כאב, וכל מקרה שכזה הוא הזדמנות לקנות בנפשנו עוד ועוד שלמות של ענווה. לדוגמא - אדם תכנן משהו - מה שזה לא יהיה, טיול, עסקה, שידוך - ובסוף הדברים אינם מסתדרים כפי שרצה וציפה. הוא מצידו נזהר ותכנן הכל בקפידה, אבל לבסוף הכל התפרק, שלא באשמתו. מדוע דבר כזה קורה לו?

לזכור את בעל הבית

החובות הלבבות כותב בשער הבטחון, שלפעמים הקב"ה מגלגל את הדברים בצורה כזו, לא כפי שתכננו, כדי ללמד אותנו לקח. האדם חושב שהוא זה שמכתיב את גורלו, ושהוא בעל הבית על סדר יומו ועל מהלך חייו. אך הקב"ה חפץ לעזור לנו וללמד אותנו לקח חשוב, ולכן הוא גורם שכל מה שתכננו וסידרנו לא ייצא אל הפועל, ובכך הוא מזכיר לנו שהוא הבעל הבית האמיתי.

נמצא שכאשר דבר כזה קורה, במקום להתאכזב, עלינו לפנות אל ה' ולהודות לו על הלקח החשוב הזה שהוא לימד אותנו. הלימוד הזה שווה כסף, ולמען האמת היינו צריכים לשלם עבורו. עד כה חשבנו שאנחנו אחראים ומחליטים על חייו, שאנחנו "מאכערים" גדולים, אבל הקב"ה ברוב טובו לימד אותנו שהדבר אינו כן. זכינו לקבל את השיעור הזה חנם אין כסף, ועלינו להודות לה' על כך בכל ליבנו.

לנצל את העזר כנגדו

ישנה הזדמנות נוספת שעל ידה נוכל להתחנך במידת הענווה. אני מקבל טלפונים מבעלים שמתלוננים בפני שהאשה כל הזמן מבקרת אותם ומזלזלת בהם. איני בא לומר כעת שהצדק אתם - אני מניח שאם הייתי מדבר עם האשה הייתי שומע סיפור שונה לחלוטין - אך הבה נניח לרגע שזה נכון.

הדבר הראשון שצריך להבין הוא: שיהיה מה שיהיה, הבעל חייב ללמוד להעריך את רעייתו. זה אמנם לא הנושא שלנו כעת, אך האיש החכם מבין שלא משנה מהן הנסיבות, רעייתו היא מתנה גדולה עבורו. היא מבשלת עבורו. היא שומרת על בית נקי ומסודר פחות או יותר. היא מולידה עבורו ילדים ומגדלת אותם, וממלאת את תפקידיה כאם וכרעייה, ויחד הם מגדלים משפחה לתפארת. ולכן האיש החכם מבין את המתנה הגדולה לה זכה, חרף דברי הביקורת שהוא סופג.

אך עליו לדעת כי גם הביקורת שהוא שומע היא מתנה גדולה. הלא בחוץ, אף אחד לא באמת מעז לבקר אותו ולהעיר לו - זה לא נעים לאף אחד. וכך, לאחר זמן מה האדם מתחיל לחשוב לעצמו: "אולי באמת אני אדם חשוב. אני באמת שווה הרבה!" הוא מתחיל להתנפח מרוב גאווה, אך אז הוא מגיע הביתה ואשתו מפוצצת את הבלון המנופח שבו הוא עטף את עצמו, וזהו הישג גדול ביותר!

בואו נהיה מעשיים

קונים את שלמות הענווה

אף אחד אינו מחפש מהמורות בחייו; אף אחד אינו מייחל למחלות וצרות. אך כאשר הקב"ה שולח לנו קשיים ואתגרים - גם המזעריים ביותר - נקפיד לנצל את ההזדמנות שהם מעניקים לנו.

השבוע, בכל פעם שמשהו ישתבש ח"ו, נעצור בלי נדר במשך שלושים שניות ונזכיר לעצמנו את התכלית של חוסר הנוחות הזו - להכניע את עצמנו ולהקנות לנו את שלמות הענווה.

ומכיון שכולנו מקווים שהשבוע הזה יהיה חלק לגמרי, ללא כל מהמורות, נקפיד בלי נדר לנצל את הכריעה הראשונה שבשמונה עשרה, כאמצעי להכניע את עצמנו בפני ה', כדי שלא יהיה צורך בקשיים וצרות.

שאלה:

הרב דיבר לא אחת על כך שמעשיו של האדם הינם נצחיים. כיצד אפוא מועילה התשובה למחוק את עוונותיו של האדם?

תשובה:

עליך לדעת שזו אכן קושיא עצומה. ולכן התשובה נחשבת לאחד החסדים הגדולים שה' עושה עם ברואיו. זהו חסד גדול ונס גדול. תשובה פירושה שהקב"ה מתערב במהלך ההיסטוריה, וגורם למעשים מסוימים להעלם כליל מההיסטוריה.

זהו דבר שהוא מעבר ליכולת ההבנה שלנו. לכן אנחנו מודים לה' שלוש פעמים ביום על המתנה הגדולה הזו, ואומרים, "ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה". עלינו להפנים איזו עוצמה מונחת בברכה זו. הקב"ה מקבל את תשובתנו, ולא זו בלבד אלא שהוא **רוצה** אותה! הוא ברא את התשובה ועל ידה הוא מוחה את הכתמים שבהם הכתמנו את נשמותינו. זהו דבר שאף אחד אינו מסוגל להסביר. זהו אחד הניסים הגדולים שעושה עמנו השי"ת, ועלינו להעריך את גדול חסדו של השי"ת שעשה עמנו בזאת.

"מגן אברהם". אדם כורע כפי שדורשת ההלכה, אך הוא סבור שזהו חלק בלתי חשוב. העיקר זה להגיע כבר למילים "ברוך אתה ה'..."

אך זוהי טעות גדולה! הכריעה היא החלק החשוב ביותר. הכריעה וההכרה שיש מישהו גדול יותר ממך, זהו הדבר החשוב ביותר! אז אל תמהרו לשום מקום. כשאתם כורעים - קחו את הזמן שלכם, והפיקו את התועלת המרבית שתוכלו להוציא מכך. כי גם כאשר האדם אומר בפיו, "אני כורע ומכניע את עצמי בפניך ה'", בליבו פנימה הוא משתחוה רק לעצמו. גדלותו של האדם היא כה גדולה, עד שקשה לו להכניע את עצמו אפילו בפני ה'. כך הוא הטבע האנושי.

עולם של הבנה

ידועים דברי הגמרא, המתארים כיצד הקב"ה מתייחס לבעל גאווה: "כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם" (סוטה ה, א). "היקום קטן מדי עבור שנינו. האיש הזה רוצה לדחוק אותי אל מחוץ ליקום. אילו רק היה יכול, הוא היה מנפח את עצמו כמו בלון וממלא את היקום כולו". כאמור, זהו הטבע האנושי, והוא נובע מגדלותו האינסופית של האדם. לכן האדם חייב לעבוד על עצמו כדי להיכנע בפני ה', ועבודה זו דורשת מאמץ רב.

אך כאשר נגיע לעולם האמת, או אז נבין איזו תועלת גדולה הפקנו מהסבל שהיה מנת חלקנו בעולם הזה, ונצטער על כך שלא סבלנו עוד. כולם יתלוננו: "מדוע לפלוגי אלמוני ניתנו הזדמנויות רבות יותר מאלו שניתנו לנו? כיצד הוא זכה לצינון שריתק אותו למיטה במשך כמעט כל החורף כולו, ואילו אני הרגשתי בסדר גמור? מדוע רק לו היו מהמורות בכביש החיים שהכניעו אותו, ושעל ידם זכה לשלמות הענווה, ואילו אצלי הכל הלך בצורה חלקה?"

ולכן, האיש החכם לומד כיצד לנצל את כל ההזדמנויות שהקב"ה שולח לו בחייו. הוא מכיר שכל הקשיים הם למעשה "הַכִּיּוֹתֵי בֵּית מִאֲהָבָי". וגם כאשר הוא זוכה להפלגה נעימה וחלקה, הוא אינו שוכח להכניע את עצמו בפני אלקיו. הוא כורע ברך לפני ה' ומזכיר לעצמו כי, "עד כמה שאני גדול, עד כמה שיש בי פוטנציאל עצום, ולמעשה **דוקא בגלל גדלות האדם** - עלי להכניע את עצמי תמיד בפני ה'".

שבת שלום ומבורך!